

'Dit verhaal kan niet lang doorgaan'

Het conflict tussen Israël en Palestina woedt al vele jaren. Voor de Palestijnen wordt de situatie de laatste tijd niet rooskleuiger. Hoe houdbaar is de droom van een eigen Palestijnse staat? Over die vraag organiseerde De Linker Wang eind oktober een debat. De vier sprekers waren daar sceptisch over de toekomst. 'Sinds 1967 is er structureel gezorgd dat de tweestatenoplossing niet meer kan', zegt Raoul Heertje.

Bas Joesse

Comedian Raoul Heertje en filmmaker Frans Bromet maakten in 2019 de documentaireserie 'Het Israël van Heertje en Bromet'. Bij de bijeen-

De bijeenkomst is online terug te kijken op YouTube via <https://bit.ly/32vcjSz>

gedesillusioneerde wegging uit Israël, groeide zijn kritiek op het land. 'Ik kon mijn liefde voor Israël niet meer vereenzelvigen met mijn enorme afkeer voor het politieke beleid', legt hij uit. Een vriend wees hem erop dat die kritiek en onvrede een zwakke plek vormden. Met Frans Bromet keerde Heertje terug naar Israël. 'Het beeld van Israël is niet simpel te begrijpen, het is heel gecompliceerd. Dat wilden we laten zien en is wel goed gelukt', stelt Bromet.

Slachtofferschap

In het eerste fragment zijn Rami Elhanan en Bassam Aramin te zien. De Israëliër Rami verloor in 1997 zijn dochter door een bomaanslag. Hij omschrijft dat verlies als een wond die nooit zal helen. 'Het is er. De vraag is wat je ermee doet.' Hij kijkt vooruit en wil geen slachtoffer zijn. 'Ik gebruik mijn slachtofferschap niet om anderen tot slachtoffer te maken.' Op zijn 47ste ontmoette hij voor het eerst een Palestijn, tegenwoordig zoekt hij de verbinding met Palestijnen. Ook de Palestijn Bassam verloor zijn dochter, in 2007. Beide dochters zijn door dezelfde moordenaar vermoord, zegt Bassam. 'Het is de Israëlische bezetting die geweld, haat en duisternis creëert.'

De mannen werken samen in de Parents Circle, een organisatie die gastlessen geeft op middelbare scholen. In die lessen vertellen ze wat ze

Aan het debat namen verder Jaap Hamburger, voorzitter van Een Ander Joods Geluid, Nabil Sahhar, voorzitter van de Stichting Vrede voor Palestina en Tweede Kamerlid Bram van Ojik deel.

komst werden enkele fragmenten uit deze serie vertoond. Heertje ging na de middelbare school studeren in Israël kwam er daar achter dat het zionistische verhaal zoals hij dat begrepen had, niet klopte. Nadat hij

GroenLinks wil meer politieke druk op Israël

Bram van Ojik,
Nabil Sahhar,
Jaap Hamburger
en Raoul Heertje

Heeft een eigen Palestijnse staat nog toekomst?

hebben meegemaakt. 'Wij veroorzaken een klein scheurtje in de muur van angst en haat. Dat scheurtje laat een straatje licht binnen', zegt Rami. Als er na de gastlessen één kind be-

motto nu zo goed kunnen gebruiken', zegt hij. Volgens Sahhar is het de vraag of het 'lichtpuntje' van de vaders een olievlek kan worden. Hij is daar sceptisch over en maakt de

elkaar, we lachen met elkaar. Maar het blijft een rare ontmoeting tussen ons, omdat de één de ander ziet als vader', zegt hij. Jaap Hamburger prijst de instelling van beide vaders. Zij zetten 'voor de hand liggende rancune, woede en haat' om en proberen boven die haat uit te stijgen. Ze zien dat ze allebei slachtoffer zijn van de bezetting. Ondanks de lovende woorden, ziet Hamburger de acties van de vaders niet als een oplossing. 'Dit is een politiek probleem', zegt hij. Een oplossing kan er alleen komen als die top-down opgelegd wordt.

Metten met twee maten

Uit een fragment waarin Heertje rapper Tamer Nafar interviewt blijkt hoe racisme doorwerkt in Israël. Palestijnen maken geen deel uit van de mainstream, zegt Nafar. 'Wij horen er in geen enkel opzicht bij.' In de

Bram van Ojik
in gesprek met
Nabil Sahhar

'Het is de Israëlische bezetting die geweld, haat en duisternis creëert.'

grijpend knikt, is hij tevreden. 'Dan heb ik een druppel bloed gered. In het jodendom is één druppel bloed de hele wereld.'

Hoop

De fragmenten van de vaders maken indruk op de sprekers. 'Ik had geen enkele hoop dat het nog goed zou komen', vertelt Heertje. 'Zij hebben mij weer hoop gegeven.' Het uitgangspunt van de vaders, dat niemand hun verdriet nog moet meemaken, overstijgt alle verschillen, zegt hij.

Van Ojik is vooral geraakt door de uitspraak van Rami dat hij zijn slachtofferschap niet wil gebruiken om nog meer slachtoffers te maken. 'Er zijn zoveel plekken op de wereld waar we mensen met zo'n levens-

vergelijking met de drie waarden uit de Frans revolutie: vrijheid, gelijkheid en broederschap. De broederschap is er in dit geval, maar vrijheid en gelijkheid niet. 'We doen zaken met

documentaire reageert Heertje verast als Nafar zegt dat ook jongeren in Israël stemmen op partijen die de Joodse superioriteit aanhangen. 'Ik vind het shockerend dat Europeanen

Lees verder
op pagina 10

Het debat ging over Israël en Palestina, maar volgens oud-hoofdredacteur Theo Brand vooral over hoe wij als mensen samen willen leven. 'Gunnen wij elkaar het licht in de ogen?' Hij refereerde aan de Black Lives Matter-beweging en hashtags die daarna op Twitter ontstonden: #blacklivesmatter en #alllivesmatter. 'Eigenlijk werd met All Lives Matter meteen het punt onderuit gehaald, want er is een groep mensen die gewoon meer lijdt dan andere mensen', stelde Brand. Een andere hashtag, Palestinian Lives matter, raakte hem. In de Verenigde Staten zei iemand: Black lives matter because all lives matter. 'Dat is denk ik ook de essentie van Palestinian lives matter; because all lives matter.' Die opvatting dat ieder leven gelijk is en ertoe doet, is belangrijk. 'De strijd tegen antisemitisme is volstrekt betekenisloos als we niet zeggen: all lives matter.'

Raoul Heertje

De achtjarige serie *Het Israël van Heertje en Bromet* werd aan het begin van 2020 uitgezonden bij de NTR. De serie is online terug te kijken op NPO Start.

boycot, desinvestment en sancties. Met een boycot, minder investeringen en sancties moet Israël bewogen worden om drie doelen te realiseren: het staken van de bezetting, gelijke behandeling van Palestijnen en Israëli's binnen Israël en een terugkeer van Palestijnen die verdreven zijn. Ondanks dat Van Ojik het eens is met de doelstellingen, gelooft hij niet dat BDS een goed middel is. GroenLinks pleit onder andere voor het opvoeren van de politieke druk en het intrekken van handelsvoordelen die nu bestaan. 'Ik geloof niet in de verdere polarisatie die het gevolg zal zijn van een boycot en desinvestering', zegt Van Ojik. Hij ziet meer in het bevroren van het associatieverdrag dat de Europese Unie met Israël sloot. Om dat te kunnen doen, kan Nederland samenwerken met andere Europese landen.

zoals jij geschokt reageren', zegt Nafar. De kwaadheid van de rapper in het fragment, is terecht, zegt Heertje tijdens de discussie in Utrecht. 'Je wilt dat iemand erkent dat hij jou pijn gedaan heeft', stelt Heertje. Het Westen meet met twee maten, vindt Nafar. 'Het veroordelen van Israël blijft altijd bij woorden, maar als Iran de fout ingaat, komen ze gelijk met sancties', legt hij uit. Israël is alleen een democratie voor de Joden, stelt Nafar. 'Voor ons Palestijnen is het geen democratie.'

In 2018 was Bram van Ojik samen met Jesse Klaver op werkbezoek in Israël. Hij herkent de woorden van Nafar. 'Dat was ook wat iedereen ons zei: jullie zijn politici en meten met twee maten.' vertelt hij. Het verwijt is dat het alleen bij kritische woorden tegen Israël blijft en er geen acties volgen.

Een van acties die genoemd wordt, is BDS. Deze afkorting staat voor

Tweestatenoplossing

Over een tweestatenoplossing zijn de vier sprekers niet optimistisch. Voor Sahhar is de oplossing 'al lang dood', volgens Heertje maakt Israël het sinds 1967 structureel onmogelijk. Hamburger omschrijft de tweestatenoplossing als illusie, omdat de Israëli's de oplossing niet willen. 'We gooien een illusie weg, geen oplossing.'

Ook Van Ojik ziet weinig perspectief, maar ziet ook niet direct een politiek alternatief. Voor een oplossing met één staat is nog minder draagvlak, stelt hij. 'Gooi niet de optie van een tweestatenoplossing weg, voor je het begin van draagvlak hebt voor een andere, betere oplossing.'

Eén staat is voor Hamburger 'een stip op de horizon'. Er is nu sprake van Apartheid, vindt hij, omdat de Palestijnen behandeld worden als derderangs burgers door Israël. Het terugdraaien van de bezetting ziet hij niet gebeuren. Internationale druk kan er wel toe leiden dat de Palestijnen gelijke rechten krijgen, wat leidt tot één staat. 'Rechtsgelijkheid is zo in overeenstemming met hoe wij onze eigen landen hebben ingericht, dat het heel lastig wordt om voor Israël een uitzondering te maken.'

Heertje gelooft nog steeds in het idee dat er een staat is waar Joden de meerderheid vormen. Dat is lastig terug te draaien, die staat is er immers. 'Israël laat ook zien dat ze niet zo goed met die eigen staat omgaan', stelt Heertje. Hij herhaalt wat Rami Elhanan in de documentaire

zegt: erken dat de ander een mens is en ook trauma's heeft en dat er twee volken in één gebied zijn. 'Of het dan één staat, tien staten of een federatie is: er zijn heus wel andere oplossingen te vinden.'

Palestijnse droom

'Gaat de Palestijnse droom in rook op?', was de laatste vraag van gespreksleider Job de Haan. Heertje weigert dat te geloven. 'De situatie

is nu zo onhoudbaar en het wordt zo'n slecht verhaal, dat ik echt denk dat er nu een kentering komt. Je kunt niet miljoenen mensen de geschiedenis uit schuiven.' In de documentaire interviewt hij de voormalig minister van defensie Avi Dichter die uiteindelijk zegt dat de Palestijnen 'gewoon weg' moeten. 'Dit verhaal kan niet lang doorgaan', zegt Heertje.

Hamburger had twee dromen. Een eigen Palestijnse staat ziet hij niet meer gebeuren. 'Daar rusten alleen nog smeulende puinhopen.' Een situatie waarin Palestijnen gelijke rechten krijgen moet volgens hem wel kunnen, met internationale druk. Sahhar koestert de droom nog steeds. 'Wat is een mens zonder dromen?' vraagt hij. 'De onrechtvaardigheid is eindig.'

Ook Van Ojik ziet nog wel kansen, ondanks dat de droom onwaarschijnlijk lijkt. Hij vergelijkt dat met de afschaffing van de Apartheid in Zuid-Afrika en de val van de Berlijnse Muur; het leek onwaarschijnlijk, maar gebeurde. Volgens hem zou het goed zijn als Nederland ermee begint de droom van een Palestijnse staat te erkennen.

Foto's: Bas Joosse

Arabist Rena Netjes schreef voor de bijeenkomst een column over haar ervaringen met Israël.

Het grote vergeten

Als kind groei ik op met de verhalen over de oorlog, over de holocaust. En over een dominee die zowel in Duitsland als Oost-Nederland preekte, en in de jaren dertig waarschuwde voor wat er allemaal in Duitsland gaande was. Verhalen van mijn vader die als jongetje ondergedoken Britse piloten eten bracht op het platteland bij Zwolle en van mijn moeder, hoe mijn oma joodse kinderen uit Amsterdam in haar gezin opnam.

Het is voor mij als kind dan ook niet raar dat wij elke zomer joodse, en ook een paar Arabische Israëli's over de vloer hebben. Die komen naar Duitsland in het kader van de 'Wiedergutmachung', en plakken er nog een week Nederland aan vast. Mijn ouders regelen de gastgezinnen, de excursies naar het Anne Frankhuis, Giethoorn en Madurodam.

Als dank biedt de stad Tel Aviv mijn ouders een rondreis in Israël aan, en mijn moeder vraagt of ik misschien die reis wil maken met een vriendinnetje. Eenmaal in Israël val ik voor de taal en het klimaat en dat is altijd zo gebleven. Terug in studentenstad Nijmegen om Modern Hebreeuws te gaan studeren, krijg ik te horen dat Hebreeuws net is afgeschaft als hoofdvak, en kan ik alleen nog Arabisch doen. 'Nu moet ik de taal van de vijand leren', zeg ik met tranen in mijn ogen tegen m'n moeder, maar... ik weet ook dat in Israël *Israëli's* Arabieren wonen. Ik ga dus Arabisch doen, het alfabet fascineert me sowieso. Pas door die studie leer ik de Palestijnse en Arabische kant van het conflict goed kennen.

In Amsterdam volg ik daarna de colleges Hebreeuws en hoor over Theodoor Herzl, die als journalist in Parijs diep geraakt wordt door het antisemitisme in de Dreyfus-affaire. Ik leer zijn beroemde uitspraak: 'Een land zonder volk, voor een volk zonder land'. Pas later begrijp ik dat het zo niet in elkaar steekt. Ik krijg namelijk een beurs voor een half jaar aan de universiteit van Tel Aviv. Tijdens de colleges *Arab Israeli Conflict* hoor ik dingen die ik in Nederland nog nooit had gehoord. Het land was helemaal niet leeg; er woonden gewoon mensen.

1991, het zijn de dagen van de langverwachte vredesconferentie in Madrid. Ik word uitgenodigd door een Arabische studente om de opening van de conferentie bij haar thuis te volgen, in Jaljuliya, een plaatsje in Israël. De beelden op televisie stralen hoop uit. Maar we gaan ook naar het naburige Qalqiliya, dat op de Westbank ligt. Daar is de sfeer meteen veel grimmiger. De winkels zijn dicht vanwege een algehele staking. De conferentie loopt vast op de onwrikbare standpunten van de VS en Israël over de illegale nederzettingen. Na 1991 verrechtst Israël en wordt links Israël almaar kleiner.

De hoop van de Palestijnse bevolking op een eigen staat vervliegt, terwijl Westerse politici zich nog vrolijk blijven uitspreken voor de tweestatenoplossing. En na opnieuw Westerse inmenging door president Trump, raken de rechten van de Palestijnen in sneltreinvaart nog verder ondergesneeuwd. Onlangs zei een Israëli's Arabier in Istanbul tegen mij: 'We kunnen een goed leven hebben, maar de Palestijnse kwestie, die moeten we maar helemaal vergeten'. Dat is ook de groeiende angst van de bewoners op de Westbank en in Gaza, dat hun droom op een eigen land in rook op zal gaan. Daarmee dreigt het vergeten van de Palestijnse kwestie, gefaciliteerd door de internationale gemeenschap, nog de even realistische als cynische optie over te blijven.

Rena Netjes is arabist en vanuit Istanbul verbonden aan Instituut Clingendael als onderzoeker op het gebied van 'governance and security' in Noord-Syrië.